

Извештај о изборним неправилностима на парламентарним изборима 16. 03. 2014.

25.06.2014. Извор: Фонд Слободан Јовановић, Стање ствари, Видовдан, Данас...

Од увођења вишестраначких избора крајем 1990. године до данас Србија није ваљано уредила овај кључни институт парламентарне демократије.

Деведесете године прошлог века протекле су у разним изборним манипулацијама тада владајуће Социјалистичке партије Србије, које су често происходиле великим политичким немирима у земљи. Сваки грађанин ће се лако сетити хаотичних догађаја 1996. и 1997. године, или 2000. године, када су изборне махинације тада владајуће странке решаване посредством великих и дуготрајних уличних протеста и немира. После тога, неколико изборних кругова завршено је мирним и мање-више законитим путем, да би избори 2012. године поновили слику озбиљне нерегуларности. Иако је Извештај Демократске странке Србије о изборним неправилностима на парламентарним и председничким изборима 6. маја 2012. (објављен на сајту Фонда Слободан Јовановић, у недељнику „Печат“ и у целини, у зборнику Искуство државотворне политике, Фонд Слободан Јовановић, Београд, 2012, стр. 509-520) јасно показао тамну страну ових избора, целокупна политичка јавност Србије – од званичних политичких актера до бројних тзв. независних аналитичара – одабрала је тактику прећуткивања о овом обновљеном канцеру домаће демократије.

Овогодишњи мартовски ванредни избори завршени су тријумфалном победом Српске напредне странке и потоњим оснивањем свеобухватне проевропске владе, која је усисала све парламентарне учеснике и тотално завладала јавном сценом Србије. Имајући у виду такав исход, питање нерегуларности изборног процеса готово је непристојно поставити. Пошто није реч о очигледној изборној крађи по угледу на оне из 1996/97. и из 2000.

године, и обзиром на идеално једноумље многобројних заговорника европске интеграције Србије, и најмања сумња у законитост ових избора чини се као најобичније зановетање малобројних губитника и законских чистунаца.

Анализа протеклих избора, која следи, по дефиницији не може имати непосредне политичке претензије. Ако су избори тако савршено прошли, ако су, штавише, иза њих стале западне силе, зашто би неко ситничарио око великог точка историје који гази својим путем? Слично као и после Другог светског рата у бившој Југославији, када су избори (од децембра 1945) само ставили тачку на општу сагласност великих сила у вези са југословенским комунизмом и малобројне опозиционе учеснике гурнули ван маргине званичне политике, и данас се чини да је објављивање овакве анализе само поновљено Гролово или Јовановићево батргање унутар фатума стварности. Али, ако смо се већ подухватили ове историјске аналогije, онда нека она буде потпуна. Нека попут негдашњих покушаја Милана Грола и Драгољуба Јовановића и ова анализа остане као сведочанство једног времена које није трпело ни најмањи приговор а немоли озбиљну опозицију.

Анализа, једноставно, показује масовно кршење законитости током и непосредно после избора од 16. марта ове године. О томе говоре бројне чињенице изнете у овом тексту. Показује се да је центар извршења великог броја нерегуларности, а заправо најобичнијих манипулација и фалсификата, била Републичка изборна комисија. Језик чињеница ту стаје и не иде у дубљу политичку анализу очигледног кривотворења огромног броја записника, премда аутори не мисле да је основни мозак операције био у РИК-у. Али, свака даља тврдња би нас нужно водила ка суптилнијим политичким анализама, које у овој фази не можемо да обавимо. Такође, из анализе се не може утврдити која је изборна листа била жртва а која корисник РИК-ове фабрикации записника. Чак се не може утврдити ни то да ли је таквих губитника и добитника уопште било. Али, у светлости доказане манипулације у РИК-у може се претпоставити да овде није реч само о овом државном органу. Такође, у светлости ових чињеница чланови и симпатизери Демократске странке Србије имају право да посумњају да се више пута поновљена претња из западних амбасада да сви могу да уђу у Владу сем ДСС запарво тицала и српског парламента.

Ипак, оно што је сигурно јесте сазнање на основу изложеног скупа чињеница да су протекли избори, ако их посматрамо са становишта крајњег извештаја РИК-а, једноставно били незаконити избори. Само се поставља питање, да ли парламент и влада проистекли из оваквих избора осећају проблем легалности, иако нам је познато да се политика, када има тако масовну изборну подршку као ова данашња у Србији, може лако водити и без поштовања устава и закона.

Методологија рада

До чињеница у овом извештају се дошло упоређивањем две физички непромењиве базе података. Једна база су записници са бирачких места у Србији са парламентарних избора одржаних 16.3.2014, који су у поседу ДСС-а и чије копије смо проучавали. Другу базу

података чине званично објављени подаци Републичке изборне комисије (РИК) о коначним резултатима избора на 8.387. бирачких места у Србији. Ови подаци објављени су и у ЕКСЕЛ табели РИК-а. Када су обрађивани подаци, поступано је идентично као када их уносе овлашћена лица РИК-а у општинским радним телима приликом обраде података из записника са бирачког места и уноса у електронској форми у јединствену базу података РИК-а.

Приликом упоређивања података и одступања из те две непромењиве базе, дошло се до непобитних и физички доказивих чињеница које су предмет овог извештаја. Значи, за сваку изнету чињеницу постоји доказ извршене радње, који није могуће накнадно променити и преправити.

Такође, за састављање овог извештаја коришћени су и следећи званични материјали РИК-а, који су доступни у електронској форми на сајту РИК-а или кеш меморији сервера:

1. Избори 2014Табела_3_бм
2. Избори 2014Табела2 општине
3. КОНАЧАН БРОЈ БИРАЧА – ОБЈАВЉИВАЊЕ (распоред гласачких листића по б.м)
4. 144 Бирачка места
5. Избори2014_Образац_ЛКО (1) (Извештај о извршеним исправкама након логичко рачунске контроле)
6. СЕДНИЦЕ РЕПУБЛИЧКЕ ИЗБОРНЕ КОМИСИЈЕ
7. ЗАКОН О ИЗБОРУ НАРОДНИХ ПОСЛАНИКА (ПРЕЧИШЋЕН ТЕКСТ)
8. Упутство КОНАЧНО 03 02 2014
9. 78 Правила о раду БО

1. Бројање примљених гласачких листића

Гласачки листићи се неколико пута броје пре почетка гласања на бирачком месту. Процедуре њиховог бројања су утврђене Законом о избору народних посланика и Упутством РИК-а за спровођење избора. Све те процедуре прати и одговарајуће попуњавање пратећих образаца.

Након штампања гласачких листића у штампарији Службеног гласника, у броју који је одредио РИК и надлежно министарство (контрола се врши на лицу места од стране овлашћених чланова РИК-а), уништавају се матрице и припрема листића и они се транспортују у РИК, где их преузимају координатори РИК-а по управним окрузима. Том приликом се листићи броје и одвајају у складу са табелом КОНАЧАН БРОЈ БИРАЧА – ОБЈАВЉИВАЊЕ, по седиштима округа и том приликом се попуњава (**Образац НПРС-9/14**). Након тога у седиштима округа се листићи броје и одвајају по општинама – односно радним телима. По обављеној примопредаји изборног материјала сачињава се записник на **Обрасцу НПРС-12/14**. После тога листићи се поново броје у радним телима и одвајају по бирачким местима према табели КОНАЧАН БРОЈ БИРАЧА – ОБЈАВЉИВАЊЕ. Радно тело примљене листиће је уз остали изборни материјал предало бирачким одборима, у седишту општине/града, најкасније 13. марта 2014. године у 24

часа. О обављеној примопредаји изборног материјала сачињен је записник на **Обрасцу НПРС-13/14**. Председник бирачког одбора, материјал доноси ујутру на бирачко место и чланови бирачког одбора пре почетка гласања поново броје примљене гласачке листиће.

Из наведеног се види, да се примљени гласачки листићи неколико пута броје пре њиховог пријема на бирачком месту и да је скоро немогуће да се на бирачком месту прими већи или мањи број листића од оног наведеног у одговарајућим обрасцима, који су сви потписани од стране лица задужених за контролу изборног процеса. Такође, из наведеног се може закључити да је приликом бројања листића након гласања од стране бирачког одбора, изузетно мала могућност да се погрешно у броју неупотребљених листића, који се први броје и стављају у запечаћен коверат.

2. Записник о раду бирачког одбора (Образац НПРС-15/14)

Сходно члану 76. Закона о избору народних посланика, став 3,4,5 и 6, *„први примерак записника са утврђеним изборним материјалом доставља се Републичкој изборној комисији. Други примерак записника истиче се на бирачком месту на јавни увид. Преостала четири примерка записника уручују се представницима подносилаца изборних листа које су освојиле највећи број гласова на том бирачком месту и то одмах уколико подносилац изборне листе има представника у бирачком одбору, а уколико га нема представник подносиоца изборне листе може преузети примерак записника од изборне комисије у року од 12 часова. Остали подносиоци изборне листе имају право да, у року од 12 часова од достављања материјала са бирачког места Републичкој изборној комисији, од Републичке изборне комисије добију оверену фотокопију записника са бирачког места.“* Такође, сходно члану 77. Закона о избору народних посланика *„по утврђивању резултата гласања бирачки одбор ће без одлагања, а најдоцније у року од 18 часова од часа затварања бирачког места, доставити Републичкој изборној комисији: записник о раду, извод из бирачког списка; неупотребљене и, одвојено, употребљене гласачке листиће; неважеће и, одвојено, важеће гласачке листиће, као и преостали изборни материјал.“* Председници 8.387. бирачког одбора су дана 16.03.2014. по завршетку гласања, пребројавања гласачких листића и осталих изборних радњи од стране бирачких одбора, однели материјал у радна тела Републичке изборне комисије. Пре одласка у просторије радног тела, председник је сходно Закону о избору народних посланика први примерак записника ставио у врећу за РИК, други примерак је залепио на улазна врата бирачког места, да би бирачи сазнали резултате избора, а остала четири примерка записника је дао представницима четири првопласиране листе по броју гласова на том бирачком месту. Напомињемо да су шест примерака записника идентични и да они представљају службени документ.

Скрећемо пажњу да уколико дође до накнадне исправке првог примерка записника о раду бирачког одбора који се налази у РИК-у, грађани са тог бирачког места и изборне листе о томе не знају ништа и немају могућности да сазнају за исправку до момента објављивања коначних резултата избора. То значи да уколико има накнадних измена у садржају записника, носиоци изборних листа више не поседују копију првобитних записника.

Коначни резултати парламентарних избора одржаних 16. марта су услед допунских избора на једном бирачком месту објављени након осам дана 24. марта, тако да су тек тада грађани и подносиоци листи могли да сазнају да ли је дошло до промене у садржају записника. Сходно томе, од тог дана су листе имале 24 часа времена, да упореде садржај свог примерка записника са резултатима РИК-а, и да у том року уложе приговор.

3. Логичко рачунска грешка и њено проглашавање за статистичку од стране РИК-а

На седници одржаној у четвртак 20. марта, између осталих РИК донео и одлуку коју цитирам: „РИК је разматрала питања у вези са логичко-рачунским грешкама у записницима о раду бирачких одбора на спровођењу гласања и утврђивању резултата гласања за избор народних посланика и одлучила да се све грешке третирају као статистичке грешке.“

Овом одлуком која је донета четири дана након избора, РИК је у потпуности променио изборне услове, да би помоћу ње онемогућио представнике изборних листа да изврше контролу изборног процеса. Тиме је РИК прикрио бројне неправилности и вишкове листића на изборним местима. Напомињемо да Закон о избору народних посланика, нити Упуство РИК-а о спровођењу избора донето 4. 2. 2014, ни једним својим чланом не помињу статистичку грешку. Такође, овом одлуком је потпуно обесмишљен напор заменика члана РИК-а испред ДСС-а проф. Зорана Лончара, да се увођењем Обрасца – Извештај о логичко рачунској контроли, који је био саставни део материјала са бирачког места, спречи манипулација РИК-а и прикривање неправилности. Тај образац је склоњен и са овом одлуком је престао да буде саставни део материјала.

Приликом предаје материјала са бирачког места у радно тело, овлашћено лице РИК-а (обично службеник Републичког завода за статистику) узима записник о раду бирачког одбора и уноси податке из њега у електронску базу података РИК-а. Уколико утврди логичко рачунску грешку и изврши њену исправку приликом уноса података, овлашћено лице је дужно да заједно са председником бирачког одбора попуни посебан Образац ЛКО – Извештај о извршеним исправкама након логичко рачунске контроле. Том приликом, на протеклим изборима, поред попуњавања посебног обрасца, овлашћена лица РИК-а су захтевала од председника бирачког одбора да се потпишу и поред свих бројки код којих је дошло до прецртавања и исправке. У појединим случајевима исправки логичко рачунске грешке, овлашћено лице је чак захтевало да председник напише нове бројеве и прецрта старе. Овај поступак је видљив у копијама записника из Шапца и Обреновца, који су копије РИК-ових примерака записника, у облику у каквом су касније транспортовани у врећама са бирачких места, из радног тела у РИК. Тим накнадним радњама дошло је до преправке првобитне форме записника и промене његовог садржаја, са могућношћу да је преправком записника прикривен вишак листића у кутијама. То је и доказано на појединим бирачким местима упоређивањем садржаја записника које поседује ДСС са Коначним резултатима РИК по бирачким местима. Такође, на појединим бирачким местима нове бројке су писала трећа лица, која нису председник бирачког одбора или његов заменик, понегде чак и само овлашћено лице РИК-а. На овај начин, дошло је до обмањивања бирача који читају резултате избора на вратима бирачког места, као и обмањивања представника странака – листи, да поседују копију записника, а самим тим

дошло је до кршења члана 75. и 76. Закона о избору народних посланика, као и до кривичног дела фалсификовање службеног документа.

На 62 седници РИК-а 18.3.2014 донета је одлука о понављању избора на бирачком месту број 27. ОСНОВНА ШКОЛА, МУР, на територији града Новог Пазара. То је учењено због приговора да бирачко место са 2.389 гласача није ни отворено због тога што је пре почетка гласања утврђено да има 12 листића мање од броја уписаних бирача. Овом одлуком је руководство РИК-а добило додатних 7 дана времена за прикривање неправилности на бирачким местима. Занимљиво је да су само на бирачком месту у Новом Пазару поништени избори и поред свих неправилности на осталим бирачким местима у Србији и од стране РИК-а проглашавања изборних резултата са нулом на пет бирачких места. Поставља се питање, због чега руководство РИК-а није тако поступило и када су у питању идентичне неправилности и на другим бирачким местима.

Дана 20. 3. 2014. на 63. седници РИК-а донета је одлука о увођењу статистичке грешке. Напомињемо да је овом одлуком, накнадно и четири дана након избора, РИК у битној мери нарушио изборне услове и сам процес избора. Услед тешких неправилности, РИК је такође донео одлуку да на следећим бирачким местима прогласи изборне резултате са статистичком 0 (нулом):

- 1. Палилула б.м. 77.** са уписаних 1.360. бирача у бирачки списак.
- 2. Бела Црква б.м. 1.** са уписаних 1.180. бирача у бирачки списак.
- 3. Велика Плана б.м. 30.** са уписаних 1.013. бирача у бирачки списак.
- 4. Пријепоље б.м. 69.** са уписаних 1.245. бирача у бирачки списак.
- 5. Завод за извршење затворских санкција б.м. 11.** са уписаних 80. бирача у бирачки списак.

Имајући у виду ову одлуку РИК-а, остаје нејасно зашто је нула проглашена само на овим бирачким местима, када је тог тренутка најуже руководство РИК-а знало да са истим таквим неправилностима постоји на стотине записника са бирачких места у Србији. Разлог је очигледно прикривање те чињенице. Под тачком 3. седнице, која гласи „Разматрање и одлучивање о питањима у вези са логичко рачунским грешкама у записницима о раду бирачких одбора на спровођењу гласања и утврђивању резултата гласања за избор народних посланика“, заменик председника Тамара Стојчевић је рекла да су је координатори округа упознали, да у записницима постоје тешке грешке, да би потом током расправе била предложена и донета Одлука о статистичкој грешци. Том одлуком су све те неправилности за које није знао највећи део чланова РИК-а, прикривене под именом новоуспостављене статистичке грешке, која се иначе у Закону и не помиње.

На истом заседању је члан РИК-а испред ДСС-а Бранислав Бјелица, супротно дотадашњим ставовима ДСС-а у изборним комисијама, који су засновани и на ставовима ОЕБС-а, предложио да се изборни резултати у Граду Београду, где је он био координатор РИК-а, у општини Палилула на б.м. број 74. прогласе статистичком нулом. Овај свој предлог је образложио одлуком Врховног суда УЖ 36/07 из 2007-е године, као и у случају увођења статистичке грешке. Након овог његовог предлога, исто су предложили и координатори РИК-а са остала четири бирачка места, што је и прихваћено од стране

руководства РИК-а, Тако су на тим бирачким местима изборни резултати уписани са статистичком нулом. Напомињем да се овом одлуком бирачима са тих бирачких места ускраћује Уставом Србије загарантовано право да гласају.

5. Последице по коначне резултате

Приликом провере копија записника и њиховим упоређивањем са базом података РИК-а (Избори 2014Табела_3_бм) , до сада су непобитно утврђене бројне неправилности у обради података, као и вишкови листића на следећим бирачких местима у Републици Србији, која су поред наведених пет са вишком листића, такође од стране РИК-а могла бити проглашена са статистичком нулом:

- Вишак листића у кутији

Палилула б.м. 74 које је одлуком РИК-а уписано са 0 (нулом) и на коме је утврђено да је број бирача који је гласао 629, а број гласачких листића који се налазио у гласачкој кутији 657, односно да је за 28 већи број гласачких листића у гласачкој кутији од броја бирача који су на том бирачком месту гласали. Сходно својој одлуци од 20.03.2014. РИК је прогласио изборе на овом б.м. са 0 (нулом), а да при томе није прогласио изборе са 0 (нулом) на следећим бирачким местима:

Палилула б.м: 22 (вишак 1 листић у кутији), **89** (1 листић вишка у кутији), **108** (4 листића вишка у кутији)

Шабац б.м: 85 (вишак 2 листића у кутији и узет 1 глас СПС)

Зајечар б.м: 40 (1 листић вишка у кутији, постоји и приговор члана бирачког одбора)

Стари Град б.м: 5 (8 листића вишка у кутији + 2 листића вишка)

Раковица б.м: 35 (1 листић вишка у кутији), **50** (1 листић вишка у кутији)

Гроцка б.м: 10 (3 листића вишка у кутији + 5 листића вишка)

Звездара б.м: 8 (1 листић вишка у кутији), **18** (1 листић вишка у кутији), **74** (1 листић вишка у кутији)

Обреновац б.м: 2 (4 листића вишка у кутији), **8** (1 листић вишка у кутији), **13** (2 листића у кутији), **48** (3 листића вишка у кутији),

Нови Београд б.м: 48 (3 листића вишка у кутији)

Вождовац б.м: 2 (2 листића вишка у кутији),

Јагодина б.м: 22 (1 листић вишка у кутији).

На следећим б.м. поред Палилуле 74. РИК је такође прогласио изборне резултате са 0 (нулом):

Бела Црква б.м. 1. које је од стране РИК-а уписано са 0 (нулом) и где је утврђено да је број листића у гласачкој кутији 702, а број бирача који је гласао 701, односно да је за 1 (један) већи број гласачких листића у гласачкој кутији од броја бирача који су на том бирачком месту гласали.

Пријеполје б.м. 69. које је од стране РИК-а уписано са 0 (нулом) и где је утврђено да је број гласачких листића у гласачкој кутији 668 а број бирача који је гласао 667, односно да је за 1 (један) већи број гласачких листића у гласачкој кутији од броја бирача који су гласали.

Завод за извршење санкција б.м 11. које је одлуком РИК-а уписано са 0 (нулом) и где је утврђено да је број важећих гласачких листића 59 а збир гласова по листама 60, односно да је за један већи збир гласова које су освојиле листе од броја важећих гласачких листића. Занимљиво је да је РИК на другим бирачким местима, на којима је постојала идентична ситуација и разлика, приликом уноса података повећавао број важећих листића и смањивао број неважећих листића, и на тај начин прикривао вишак листића.

– Вишак листића

Велика Плана б.м. 30, које је одлуком РИК-а уписано са 0 (нулом) и где је утврђено да је број примљених гласачких листића 1.013, број неупотребљених гласачких листића 557 и број бирача који су гласали 555, односно да је за 99 (деведесетдевет) већи збир употребљених листића (гласалих) и неупотребљених гласачких листића, од броја примљених гласачких листића 1.013. Сходно тој својој одлуци од 20.03.2014, РИК је морао прогласити са 0 (нулом) изборе и на следећим бирачким местима, на којима се десила идентична неправилност, а за које имамо непобитне доказе:

Палилула б.м: 33 (вишак 2 листића), **56** (вишак 10 листића), **60** (вишак 2 листића),

Шабац б.м: 11 (1 листић вишка), **23** (2 листића), **35** (1 листић вишка), **57** (1 листић вишка), **58** (1 листић вишка), **64** (2 листића вишка), **67** (17 листића вишка), **84** (3 листића вишка),

Чукарица б.м: 15 (40 листића вишка), **17** (1 листић вишка), **40** (4 листића вишка), **41** (3 листића вишка), **91** (10 листића вишка)

Смедерево б.м: 17 (1 листић вишка), **36** (2 листића)

Стари Град б.м: 9 (1 листић вишка)

Раковица б.м: 39 (4 листића вишка), **40** (5 листића вишка)

Лазаревац б.м: 42 (1 листић вишка), **43** (8 листића вишка), **50** (1 листић вишка)

Обреновац б.м: 18 (150 листића вишка), 20 (1 листић вишка), 32 (1 листић вишка), 37 (6 листића вишка), 41 (1 листић вишка), 43 (1 листић вишка), 55 (1 листић вишка)

Вождовац б.м: 1 (1 листић вишка), 7 (1 листић вишка), 22 (3 листића вишка), 42 (1 листић вишка),), 47 (1 листић вишка), 51 (3 листића вишка),

Јагодина б.м: 66 (1 листић вишка), 69 (1 листић вишка)

– **Смањивање или повећавање броја гласова листи**

Још једна од потпуно недопустивих неправилности рада РИК-а, је смањивање или повећање броја гласова листи, за коју имамо доказе да је РИК то урадио на следећим бирачким местима, мимо знања бирачких одбора:

Шабац б.м: 85 (вишак 2 листића у кутији и узет 1 глас СПС-у),

Гроцка б.м: 32 (додат 1 глас СНС-у)

Звездара б.м: 49 (вишак листића у кутији и узет 1 глас ЛДП-у)

Вождовац б.м: 2 (додат 1 глас ЛДП-у, ДС-у узет 1 глас – *проверити у оригиналу*),

Велика Плана б.м: 21 (РИК додао 1 глас Црногорској партији и преправљен цео записник)

- **Повећавање броја гласалих бирача:**

Из разлога прикривања вишкова листића у кутији, РИК је повећавао број гласалих на тим бирачким местима. Још једна од потпуно недопустивих неправилности рада РИК-а и имамо доказе да је РИК то урадио на следећим бирачким местима, мимо знања бирачких одбора:

Чукарица б.м: 31 (додато 1 гласао),

Раковица б.м: 35 (додато 1 гласао)

Звездара б.м: 8 (додат 1 гласао), 18 (додат 1 гласао), 30 (додато 1 гласао), 74 (додато 1 гласао)

Обреновац б.м: 2 (додато 4 гласала), 13 (додато 2 гласала), 49 (додато 2 гласала),

Нови Београд б.м: 52 (додато 1 гласао)

Лазаревац б.м: 30 (додат 1 гласао)

Вождовац б.м: 48 (додата 2 гласа),

Јагодина б.м: 22 (додат 1 гласао),

- **Смањивање броја гласалих бирача:**

Још једна од потпуно недопустивих неправилности рада РИК-а и која је била најмање заступљена. Имамо доказе да је РИК то урадио на следећем бирачком месту, мимо знања бирачких одбора:

Стари Град б.м: 9 (смањен број гласалих за 1)

– **Повећавање броја неупотребљених листића**

Из разлога прикривања вишкова листића, појавио се велики број неупотребљених листића који нису нигде распоређени, тако да је РИК на исправним бирачким местима на којима има законом дозвољен мањак неупотребљених листића, додавао максимално могућ број неупотребљених листића, мимо знања чланова бирачког одбора. Постоји чак могућност да је ово софтверски урађено, приликом обраде података са свих бирачких места у Србији. РИК је ову неправилност урадио на следећим бирачким местима у Републици Србији:

Палилула б.м: 31 (РИК додао 250 неупотребљених листића), **80** (РИК додао 1 неупотребљен листић),

Шабац б.м: 10 (РИК додао 4 неупотребљена листића), **18** (2 листића), **25** (2 листића), **73** (2 листића),

Ваљево б.м: 81 (РИК додао 9 неупотребљених листића)

Краљево б.м: 94 (РИК додао 4 неупотребљена листића)

Сурчин б.м: 8 (РИК додао 3 неупотребљена листића)

Сопот б.м: 23 (додато 207 неупотребљених листића – *могућа логичко рачунска грешка б.о.*)

Чукарица б.м: 18 (додат 1 неупотребљен листић), **21** (1 листић), **43** (2 листића), **52** (1 листић), **61** (2 листића), **63** (1 листић), **74** (1 листић), **93** (12 листића), **104** (6 листића)

Стари Град б.м: 26 (3 неупотребљена листића), **30** (1 листић), **36** (1 листић), **42** (1 листић – бирачко место Војислава Коштунице)

Раковица б.м: 8 (РИК додао 1 неупотребљен листић), **54** (1 листић), **66** (2 листића),

Лазаревац б.м: 13 (РИК додао 100 неупотребљених листића), **15** (15 листића), **24** (1 листић), **28** (3 листића), **34** (2 листића)

Звездара б.м: 75 (РИК додао 2 неупотребљена листића), **79** (1 листић)

Обреновац б.м: 9 (РИК додао 2 неупотребљена листића), 10 (1 листић), 15 (1 листић), 18 (150 неупотребљених листића), 25 (16 листића), 26 (1 листић), 32 (1 листић), 46 (2 листића), 47 (1 листић), 49 (1 листић)

Нови Београд б.м: 74 (РИК додао 1 неупотребљен листић), 119 (5 листића)

Вождовац б.м: 4 (РИК додао 7 неупотребљених листића), 13 (7 листића), 44 (11 листића), 47 (1 листић), 54 (2 листића), 59 (25 листића), 79 (103 листића)

Уб б.м: 35 (РИК додао 1 листић)

Јагодина б.м: 61 (РИК додао 1 листић),

Велика Плана б.м: 8 (РИК додао 1 листић), 9 (1 листић), 14 (1 листић)

- Смањивање броја неупотребљених листића

Када жели да прикрије вишак листића на бирчаком месту, РИК преправља записник тако што смањи број неупотребљених листића за утврђени вишак, стварајући привид да је на том бирчаком месту било све у реду. Након тога ти вишкови неопредељених листића су електронским путем пребацивани на друга бирачка места. РИК је ову неправилност урадио на следећим бирачким местима у Републици Србији:

Палилула б.м: 33 (смањен број неупотребљених листића за 2), 56 (10 листића), 60 (2 листића),

Шабац б.м: 10 (смањен број за 4 листића), 64(2 листића),

Чукарица б.м: 15 (смањен број неупотребљених листића за 40), 17 (1 листић), 40 (4 листића), 41 (3 листића),), 91 (10 неупотребљених листића),

Смедерево б.м: 17 (смањен број за 1 листић), 36 (2 листића)

Стари Град б.м: 5 (смањен број за 2 листића),

Раковица б.м: 39 (смањен број за 4 листића), 40 (5 листића)

Лазаревац б.м: 16 (смањен број за 2 листића), 43 (8 листића), 50 (1 листић)

Гроцка б.м: 10 (смањен број за 8 листића), 20 (15 листића),

Обреновац б.м: 2 (смањен број за 3 листића), 8 (1 листић), 20 (12 листића), 37 (6 листића), 43 (1 листић),

Нови Београд б.м: 48 (смањен број за 3 листића)

Вождовац б.м: 1 (1 листић), 2 (2 листића), 22 (3 листића), 42 (1 листић), 51 (3 листића),

Уб б.м: 32 (смањен број за 2 листића)

Јагодина б.м: 17 (смањен број за 1 листић), 69 (1 листић), 66 (1 листић)

- **Повећање броја примљених листића**

Да би прикрио вишак листића на појединим бирачким местима, РИК је додавао број примљених листића изнад стварног, за број вишка листића на тим бирачким местима. РИК је ово урадио на следећим бирачким местима у Србији, мимо знања бирачких одбора:

Шабац б.м: 9 (повећан број примљених листића за 2), 57 (1 листић), 58 (1 листић),

Краљево б.м: 94 (повећан број примљених за 3 листића)

Зајечар б.м: 40 (повећан број примљених за 1 листић)

Лазаревац б.м: 42 (повећан број примљених за 1 листић)

Звездара б.м: 8 (повећан број примљених за 1 листић)

Обреновац б.м: 41 (повећан број примљених за 1 листић), 55 (1 листић)

Вождовац б.м: 7 (повећан број примљених за 1 листић), 13 (7 листића), 48 (4 листића)

- **Смањивање броја примљених листића**

Да би прикрио неправилности на другим бирачким местима, РИК је смањивао број примљених листића на појединим бирачким местима, мимо знања бирачких одбора:

Шабац б.м: 75 (смањен број примљених за 3 листића), 97 (1 листић),

Лазаревац б.м: 4 (смањен број примљених за 9 листића), 25 (1 листић)

Обреновац б.м: 20 (смањен број примљених за 11 листића)

6. Примедбе чланова бирачких одбора, догађаји који су утицали на гласање и контролни листићи

Читајући примедбе чланова бирачки одбора, које РИК није узео у обзир, може се закључити да на дан избора није било једноставно бити чувар кутија. Инцидент је било, од претњама мотком члановима б.о. и гласачима, узимања листића и изласка ван бирачког места без гласањ, сликања гласачких кутија, лепљења гласачких листића на стубове испред бирачког места, претњи члановима б.о, ношења страначких шалова од стране чланова бирачких одбора, председника б.о. којима је позлило, гласања неписмених за које

листићи попуњавају чланови б.о. из само једне странке, јавног гласања болесних и непокретних гласача ван бирачких места пред члановима б.о. и потом стављања листића у отворену коверту, преко интервенције полиције, до чуђења гласача који дођу да гласају а на бирачком списку гласалих заокружено њихово име и фалсификован потпис. Чланови бирачких одбора су у појединим записницима стављали примедбу да има вишкова листића, али исто тако и да су на почетку гласања констатовали да су примили десет, четрдесет, али и по 200 листића мање него што је уписаних бирача. Цитирамо примедбу са бирачког места Јагодина 29: „*Бирачки одбор је установио у 6 и 30 часова да недостаје 200 листића (избројано је 338, од укупно 538). У 16 и 50 донето је 177 листића (23 листића није донето).*“

И заиста, где су нестали гласачки листићи, ко их је то доносио накнадно у послеподневним часовима и одакле? Из радног тела РИК-а нису донети, радна тела су још у четвртак 13.03.2014. председницима б.о. предала бирачки материјал и потписали записнике о примопредаји (НПРС-13/14), а као што видимо листића има на претек, негде у мањку, а негде у вишку.

Што се тиче контролних листића, Закон о избору народних посланика налаже поништавање избора на бирачком месту на којем се у гласачкој кутији не нађе контролни лист. Упркос томе, на више од 50% записника није уопште констатовано налажење контролног листа, тако да ова неправилност услед великог броја није ни узимана у обзир.

7. Узорак

Приликом утврђивања наведених чињеница, ДСС је поседовао **1.003** записника са бирачких места. Од тог броја са вишком листића је **63** записника са укупно уписаних око 110.000 бирача, са смањивањем или повећавањем броја гласова листи је **5** записника са укупно уписаних око 8.000 бирача и са преправкама РИК-а је **191** записник са укупно уписаних око 300.000 бирача.

Имајући у виду да је то узорак заснован на **12 %** бирачког тела, за очекивати је да је на парламентарним изборима 16. 3. 2014. било вишка листића на око **500** бирачких места са уписаних око 900.000 бирача, са смањивањем или повећавањем броја гласова је било око 40 бирачких места са уписаних око 60.000 бирача, а да је РИК накнадне преправке приликом обраде података извршио на најмање **1.600** записника са бирачких места, на којима је уписано око 2.400.000 бирача.

8. Вишкови листића у кутијама и електронска обрада података

У први мах, након увида у записнике, учинило се да су изборне неправилности које су биле евидентне 16. 3. 2014. примитивне природе, и да су се тичале само накнадног убацивања гласачких листића у кутије и за тај број додавањем гласалих у бирачки списак. Накнадни увидом и упоређивањем података из две непромењиве базе података, почели су да излазе на видело вишкови листића у кутијама на појединим бирачким местима. Тај вишак није велики – иде од један, два до неколико десетина – и у први мах не представља велику осцилацију. То је варка, јер тај вишак је само врх леденог брега, који је видљив, а

остатак се крије у десетинама или стотинама убачених листића на тим бирачким местима. Најбољи доказ за то су утврђени вишкови листића на бирачким местима, до којих је дошло услед разлике између збира употребљених листића (гласалих бирача) и неупотребљених листића са једне стране, и броја примљених листића са друге стране. РИК је то и потврдио својом одлуком од 20. 3. 2014. којом су резултати избора на бирачком месту Велика Плана б.м. 30 уписани са 0 (нулом) и где је утврђено да је број примљених гласачких листића 1.013, број неупотребљених гласачких листића 557 и број бирача који су гласали 555, односно да је за 99 (деведесетдевет) већи збир употребљених листића (гласалих) и неупотребљених гласачких листића, од броја примљених гласачких листића (1.013). Једноставно, извођачи радова на бирачким местима су се за тих од неколико до стопедесет као на једном б.м. у Обреновцу, разлике пребројали и нису били у стању да усагласе бројке гласова листи, важећих, неважећих, у кутији, гласалих и неупотребљених листића са бројем примљених листића. Неким случајем, на свим тим бирачким местима, су видљиви астрономски резултати две водеће странке на власти у Србији, што може да значи све или ништа, али свакако оставља сумњу.

Такође, упоређивањем података из записника са коначним резултатима избора по бирачким местима РИК-а, евидентно је да је РИК вишкове листића „пеглао“. Он је, наиме, накнадно преправљао бројке из записника на основу којих је јасно и видљиво да постоји вишак листића у кутији, да би у коначним резултатима изгледали као исправни, а сам резултат регуларан, без вишка листића. На овај начин, за шта постоје материјални докази, РИК је постао директан извођач радова у прекрајању изборне воље грађана, и саучесник свих оних који су незаконито убацивали листиће у гласачке кутије. Напомињемо да је по Закону о избору народних посланика за ово кривично дело предвиђена казна до 5 година затвора.

Након свега тога, и додатних манипулација РИК-а са гласовима или листићима, логично је да ће се појавити вишкови листића у укупном збиру на нивоу Србије, као и разлике у збиру неупотребљених и употребљених листића. Приликом електронске обраде података РИК овај проблем решава идентично, чак и у већем обиму, као и на изборима 2012. године. Чим негде има мањак неупотребљених листића на бирачком месту, РИК повећа њихов број, да би смањило разлику склоњених преосталих неупотребљених листића – гласова са других бирачких места. Таквих случајева има на стотине и наведена су бирачка места за које до сада постоје докази. Најтрагичније је што је РИК да би се ослободио склоњених неупотребљених листића, њих електронским путем пребацивао на бирачка места која су имала законом дозвољени мањак неупотребљених листића и на којима није било никаквих грешака у записнику. Исто тако је РИК радио и када је у питању број примљених листића. У појединим случајевима вишка листића, је за тај број повећавао број примљених листића. Са друге стране, у појединим случајевима РИК је у потпуно исправним записницима електронским путем смањивао број примљених листића, пребацујући на тај начин примљене листиће са бирачких места на којима има вишак листића.

Наведено, заједно са списком неправилности по бирачким местима, нам говори да је цела база података са 8.387. бирачких места у Србији, у данима након избора софтверски обрађивана и додатно мењана, а да за то нису знала овлашћена лица РИК-а, која су

првобитно у изборној ноћи уносила податке са тих бирачких места. Исто тако, за овакав рад дела РИК-а нису знали сви његови чланови, већ само његово најуже руководство.

Још једном понављамо да исправка логичко рачунске грешке има двоструку улогу. Може, са једне стране, да исправи евидентне грешке. Али, уколико се приликом логичко-рачунске исправке грешке сабирањем броја листића утврди да је постојао вишак листића у кутији на бирачком месту, то је одмах сходно члану 74, став 8 Закона о избору народних посланика разлог да се на том бирачком месту пониште избори и распишу нови.

Као што видимо, РИК се не само правио слеп, него је и прикривао податке о вишковима листића.

9. Разлике у подацима РИК-а

Републичка изборна комисија је дана 24. 3. 2014. објавила [Извештај о укупним резултатима избора за народне посланике у Народну скупштину Републике Србије, одржаним 16. марта 2014. године. Резултати избора за народне посланике у Народну скупштину Републике Србије, одржани 16. марта 2014. године](#) садрже податке:

- [по општинама](#) (Избори 2014Табела2 општине)
- [по бирачким местима](#) (Избори 2014Табела_3_бм)

Упоређивањем података из једне и друге табеле, утврђено је да је дошло до битних одступања у подацима, који морају бити идентични. Анализом тих одступања утврдили смо да су они производ манипулације РИК-а са изборним резултатима у броју уписаних, гласалих, важећих и неважећих листића. Такође је утврђено да ти подаци могу утицати на број освојених гласова листи, као и на расподелу посланичких мандата, супротно члановима 82. и 83. Закона о избору народних посланика. Разлике су следеће:

До ових грешака у резултатима РИК-а је дошло управо из разлога накнадних незаконитих интервенција у податке из записника са бирачких места, да би се прикриле бројне неправилности и вишкови листића на бирачким местима. Такође, као што смо већ навели,

база података РИК-а по бирачким местима је додатно софтверски обрађивана, и то како на местима где је било грешака, тако и на бирачким местима на којима није било апсолутно никакве неправилности. Може ли се замислити колика би разлика у бројевима гласова или листића била, да није било додатног исправљања података од стране РИК-а? Свим овим радњама је обесмишљен бирачки процес и изборна воља грађана, са циљем да се нерегуларности прикрију, а да изборни процес задовољи законску форму.

10. Извештаји ОЕБС-а и препоруке у вези рада РИК-а

Током неколико изборних циклуса за парламентарне изборе у Републици Србији, од стране ДСС-а и ОЕБС-а су уочена два основна проблема у раду Републичке изборне комисије. Први је одбијање РИК-а да по службеној дужности поништава изборе на бирачким местима на којима су уочене неправилности и понављање истих, а други проблем је логичко-рачунска грешка и обрада података.

Наиме РИК од 2007. године позивајући се на одлуку Врховног суда УЖ 36/07 (у којој је наведено да одредбе чл. 34, 55, 74, и 77. Закона о избору народних посланика, не дају овлашћење РИК-у да по службеној дужности поништи изборе.), одбија да поништи изборе услед тешких неправилности у раду бирачких одбора. Напомињем да РИК поништава изборе по службеној дужности када су у питању сроднички односи унутар бирачких одбора, и да се том приликом не позива на одлуку Врховног суда, а да када су у питању тешке грешке у раду бирачких одбора у виду вишка листића, РИК се позива на ту одлуку и захтева спољашни подстицај у виду приговора. Што се тиче саме одлуке Врховног суда из 2007, у Републици Србији није на снази прецедентно право са обавезујућом судском праксом, него се одлуке суда односе само на конкретне случајеве у датим околностима, и оне нису обавезујуће у будућим судским споровима. Управо из тих разлога, ОЕБС је у својим извештајима након парламентарних избора 2008-е и 2012-е навео: „Тела која спроводе изборе би требало да имају могућност и да покрену поступке за заштиту изборног права по службеној дужности, али и да учине кривична дела која се односе на изборни процес пријаве надлежном тужилаштву.“ Ови ставови ОЕБС-а су уједно ставови које већ дужи низ година заступао и ДСС у изборним комисијама.

Приликом проблема на ранијим изборима, када су резултати на појединим бирачким местима проглашавани са статистичком нулом, ОЕБС је изнео став: „По добијању информације из РЗС-а да су резултати са пет бирачких места неконзистентни да се не могу обрадити, а у одсуству постојања притужби на ове случајеве, РИК је донела одлуку да број гласова на овим бирачким местима буде нула. Због непостојања формалног поништења гласова на овим бирачким местима, није се могло наложити поновљено гласање. Иако је одлука РИК-а била у складу са законом и судском праксом Врховног суда, бирачи на овим бирачким местима су, у ствари, били лишени права гласа. Могућност РИК-а да поступи на основу свог сопственог предлога, могла би се размотрити да се реше овакве ситуације: “ Управо ова констатација ОЕБС-а изречена у вези ранијих избора, говори да је РИК након избора 16. 3. 2014. на горе наведених 5 бирачких места повредио Уставом Србије гарантовано активно бирачко право за 4.878. грађана Србије. Поготово истичемо да је на истим изборима, у исто време и на истој територији, РИК

неједнако поступао у идентичним ситуацијама, то јест прикривао тешке грешке у записницима о раду бирачких одбора.

Што се тиче обраде података од стране Републичког завода за статистику, у сваком случају треба подржати на ранијим парламентарним изборима изречене ставове ОЕБС-а: „Улога РЗС у табелисању резултата би могла да се дефинише законом. Треба дати већу транспарентност процедурама које регулишу процес табелисања резултата. Транспарентност у ради РИК-а се може повећати објављивањем њеног дневног реда, записника са сеница и одлука на интернет страницама. Детаљни резултати по бирачким местима би се правовремено објављивали на интернет страници РИК-а.“ И заиста, да је РИК правовремено и прегледно објављивао прелиминарне резултате избора по бирачким местима, ништа од наведених неправилности се не би ни десило. У том случају РИК би био принуђен да поступа исправно и у складу са Законом о избору народних посланика, а не да активно учествује у прекрајњу изборне воље грађана, скривајући се иза одлука суда када му одговарају, и сопствених одлука којима *ad hoc* прикрива неправилности у раду, попут одлуке о статистичкој грешци.

Закључак

Ова анализа у најмању руку говори о томе да је Србија далеко од праве изборне демократије. Разуме се, овде није реч само о РИК-у, који као надлежно тело треба да сноси непосредну одговорност због изборних нерегуларности, већ о целокупном политичком систему земље. Док је у време свевласти Социјалистичке партије Србије опозиција изводила људе на улице и уопште се боље осећао витални елан тадашњег српског политичког друштва, данас преовлађују свеопшта ћутња и мртвило.

На овогодишње изборе изашло је једва нешто више од половине бирачког тела. Половина од те половине бирала је једну изборну листу, док владу Србије данас сачињава коалиција која представља бар четири петине од изашле половине. Има нечег натегнутог и дубоко вештачког (неприродног) у овим чињеницама. Оне непосредно сведоче да у Србији нема ни парламентарне демократије ни владавине права. Све је супротно од тога.

Деловање РИК-а у постизборним радњама, од којих уосталом зависи коначан исход избора, представља само врх леденог брега данашње изгубљене Србије. Испод њега налази се велики број налогодаваца и извршитеља, домаћег и иностраног порекла. Претходни и ови избори по томе су необично слични. У њима су се прославили актери који су у последњих шест година напросто упропастили сваку перспективу нормалног живота у Србији. Избори који су предмет ове анализе само су део овог на смрт опасног процеса.

Јуна 2014-е

Извештај написали:

**Слободан Самарџић
Владимир Гвозденовић**